

תופעה ושמה ברייקדאנס

מאת ג'וים מולוב

קרטונים פרושים על מדרכות או בשבילי הגינות הציבוריות היו האולפנים, שבהם נוצר הסגנון החדש. הכל ראו את הרייקודים וניסו לבצע אותם בעצמם. הצעירים למדו מחבריהם הבוגרים מהם. כל מבצע וירטואוזי ממש ביקש: "ראה במה כוחי גדול, הבט ביו"

בברייקדאנס ניתן להבחין בשלושה תת-סגנונות. ה"בוגי החשמלי" מבוסס על יסודות הפנטומימה ויוצר אשליה של תנועה. הגוף נע ב"גלים", צף כביכול וה"הליכה על הירח" היא מין גלישה, ושעה שאתה משנה לפתע כיוון, נראה הדבר כאילו כוחות בלתי נראים מושכים אותך לעברם.

כיווץ פתאומי של שריר גורם למפרק הקרוב ביותר "לקפוץ" ותנועה מהירה של הזרוע או הרגל, שנעצרת בפתאומיות, יוצרת "קפיאה". תנועות אחרות, כגון אלה המכונות בפי רקדני הברייקדאנס "תולעת", "בובת חלון-ראווה", "הליכת דרדסים" או "פרעה תות" (תות-אנך-אמון), עצם כינוייהם מתארים את אופיים. הגוף עשוי לשרת את הגמישות היוצאת דופן, את פלסטיות המחווה או רצף מרתק של דקויות. ה"בוגי החשמלי" מעורר, מלטף ויוצר קסם ממש כשם שהוא עשוי לגרום לשעשוע ולעודד את הדמיון הממריא למרחקים.

תנועות רגליים מורכבות מהוות את בסיס ה"Uprock", הנראה כגירסה מהירה של איגרוף-רגליים או "Kung Fu". וה"Wabo" או ה"Webo" הלאטינאמריקאני מביא עימו את היסוד החברתי של ריקודי נער עם נערה. כל אלה משמשים מעין מבוא, המוליך לקראת תצוגה של תנועות מפתיעות עוד יותר.

הBreaking עצמו כולל סיבובים, עיוות האברים ואקרובאטיקה. תנופה סיבובית גורמת לגוף להסתחרר כסביבון, שעה שנקודת המשען יכולה להיות הגב, הכתף, הראש, המרפק או פיסת היד. המניע בכל אלה הם הכוחות הצנטריפוגאלי והצנטרופטאלי. לדברי מיכאל הולמן, מנהל להקת ה-New York City Breakers, "יוצרים את התנופה על-ידי דחיפה בעזרת השרירים מול הרצפה או האוויר. הרקדנים חשים אינסטינקטיבית, איך לנצל את הדחיפה וההרפיה להמשך התנופה". המומחים למתיחות השונות יודעים לקפל את גופם לצורות הנקראות "העכביש", "הצב", "הצפרדע" ומוסיפים לאלה את הסחרור המהיר.

תנועות גוף נועזות מניפות את הרקדן באוויר בתעוזה אקרובאטית, ומשם הוא עשוי לרדת אל הרצפה ולהפוך

הברייקדאנס, תופעה אמריקנית חדשה של תרבות עממית, מפליאה את הצופה ומתישה את המבצע אותה. זהו מחול, המתפוצץ במקצבי המאה העשרים, שעה שהוא מתקיף את החלל, סובב כסביבון, מתקתק ופועה כמחשב ואץ, חסר נשימה, לכבוש ולנצח.

בסוף שנות השישים נמצאו חברות-הרחוב בשכונותיה של ניו-יורק בשיא מאבקן. פעילותה הנמרצת של המשטרה דלדלה את שורותיהן ועמעמה את התלהבותם של אנשיהן. הנערים השחורים ואלה ממוצא ספרדי, ז.א. מקסיקאני או פורטוריקאני, נהגו כבר אז לטלטל איתם את הרשמקולים הענקיים, כמין מלווים תמידיים, המשמיעים בלי הרף מנגינות בלוז, דיסקו כבד ורוק מתקדם, ומקצבים מבדרים ומכוונים כאחד. שעה שבילו את זמנם בפינת הרחובות ללא מעשה, היו הרגליים כאילו מקשקות מעצמן למקצבים הבלתי פוסקים, שהשמיע הרשמקול הנייד. דוגמאות לחיקוי חייכו אליהם מכל פינה: ג'ון טראבולטה רקד את דרכו ממגבלות ביתו אל החופש בסרטו "Saturday Night Fever" וג'יימס בראון - בדרן כושי ידוע ובעל מודעות חברתית - היה משלב במופעיו תנועה נמרצת על רחבת-הריקודים, שיש בה יסודות אקרובאטיים. היו אלה דוגמאות לכך, שהריקוד הוא פעילות הולמת לגבר Macho ומכאן אולי באה ההשראה, שיצרה את הברייקדאנס. מחול "הרובוט" של מייקל ג'קסון בשנת 1974 גרם לפופולאריות ה-Electric Boogie, שאינו אלא אחד מסוגי הברייקדאנס.

בחורי החבורות היו מתחרים ביניהם בעזרת המחול החדש שהלך ונוצר; הריקוד הפך לכלי-נשק המשמש לדוקרב. כל סיבוב ומבצע תנועתי היה מסתיים ב"קפיאה", פוזה שיש בה התגרות, הזמנה לתחרות ומחווה של עליונות ויתרון. מעגל הצופים היה מלווה את המבצעים בקריאות קולניות של הידד או בוו, ועדיין היו התחרויות הללו עלולות להסתיים באלימות פיסית. Bambaataa Afrika, מנהיגם של 4,000 חברי החבורה הכושית המאיימת ביותר שידעה אז ברונקס, עודד בצורה ברורה את השימוש בריקוד במאבקי הכוח על המנהיגות בין הנוהים אחריו. אפילו בשנת 1982 עדיין היה מארגן סוג זה של התמודדות עם חברות יריבות.

תשומת הלב הופנתה בעיקר אל הסיבובים המהירים, אל התנועה המפתיעה והדמיונית, שתפקידה להלהיב ולסנוור בחידושיה. הצלחה במחול פירושה היה נצחון על יריב וזכייה בהערצת בני החבורה.

ל"צלחת מסתובבת". תצורות מהירות, צירי תנועה בלתי רגילים, תעוזה ומורכבות שלא היו מוכרים עד אז, הרחיבו את מינעוד התנועה לתחומים חדשים.

על אף שיש תנועות מוכרות ומוגדרות בברייקדאנס, תרומתו האישית של המבצע נודעת לה חשיבות ניכרת. כל רקדן ממציא כל העת פתיחה חדשה או שכלול מסויים, ומנסה ליצור לעצמו סגנון אישי במאבק על הבכורה.

השפעות מוחשיות רבות ניכרות בברייקדאנס, כגון זו של התרבות האפריקאנית, אמנויות המלחמה מהמזרח הרחוק, הפנטומימה, הסיפורים המצויירים בעיתונים, אישים פופולאריים בטלוויזיה וסגנונות מחול חברתי מהעבר. אולם מכל אלה נוצר ביטוי עצמאי של הנוער, כי צעירים אלה אינם מכירים ואינם חוששים מהמגבלות המקובלות של התנועה האנושית.

כהתפתחות מקבילה הפכו קשקושיהשדרים של תוכניות התקליטים ברדיו, ה־Disc Jockeys, לזימרת ה־Rap, המלווה את הברייקדאנס. התמלילים עוסקים ברגשות גלויים, בתקוות, בביקורת על המערכות החברתיות – מין דיבור־שירה המלווה במיקצב. השפעה נוספת היא סגנונם הבוטה של אמני הגראפיטי, המקשטים בצבע־הירסס את קרונות הרכבת התחתית ואת קירות הבניינים. מכל הכיוונים נסחפו ההתפתחויות הללו אל הזרם העיקרי של הברייקדאנס.

התופעה החדשה זכתה לפרסום בקנה־מידה עולמי. הסרט "Wild Style" הסביר את הרקע וחשף את המחול, הסגנון הגראפי ואת המוסיקה המיוחדת הזאת לפני צופים בארצות רבות.

רקדני ברייקדאנס מוכשרים וצוותים של רקדנים החלו להופיע במסגרות מקצועניות, ולהתפרנס מהריקוד לא רק כפרנסה צדדית על־ידי איסוף תרומות של צופים בקרנות הרחוב.

תחילה היה הברייקדאנס תופעה בלבדית של חבורות צעירים ממוצא שחור או היספאני בגיטאות, ובתי־הספר הציבוריים היו הצינור העיקרי, דרכו חדרה התופעה לאיזורים חדשים. הברייקדאנס מצריך שעות אימון רבות והוא תופעה בולטת לעין. נוער ממוצא איטלקי או אירי החל לנסות את התנועות המורכבות בפרוודורי בתי־הספר שלהם ונוער יהודי החל לעסוק בסיבובים ובעצירות במועדוני בתי־הכנסת. והכל מעריצים את "גדולי הדור" המפורסמים של הברייקדאנס.

להקת הבאלט הנודעת של ארתור מיטשל, ה־Harlem Dance Theatre, הזמינה רקדני ברייקדאנס מעולים, שנבחרו בתחרות, להשתתף בהרצאות־הדגמה, שערכה בשכונת ניו־יורק. ובית־הספר של הלהקה הציע מילגות למצטיינים – מחווה יוצאת־דופן של מוסד אמנותי מכובד כלפי תרבות המדרכות. צוות ה־"Dynamic Breakers", שהשתתף בהדגמות, אף יצר קטע

מרשים, בו נטלה חלק אחת הבאלרינות של הלהקה.

בשנים 1983–1985 חדר הברייקדאנס לתוכניות הטלוויזיה, לפרסומות, שימש נושא לכתבות בעיתונות והיה לחלק מתוכניותיהם של פסטיבאלים. צוותים הוזמנו להופיע באסיפות חברתיות מכובדות. הברייקדאנס שימש כחומר לסצינות במחזמר, באלטים ומופעי מחול מודרני. סרטים הוליוודיים כגון "Break Dancing" או "Beat Street" של הארי בלפונטה ו־"That's Dancing" של ג'ין קלי האירו את התופעה החדשה באור הזרקורים.

נוער בארצות רחוקות, כגון אנגליה, צרפת, גרמניה, איטליה, קנדה, גרמניה ויפן נדבק אף הוא בקדחת הברייקדאנס.

הרקדנים יצרו לעצמם שפה משלהם ומונחים ייחודיים. בעגה זאת "Bite" פירושו "לגנוב קטע ממישהו", "Serve Up" פירושו לנצח את המתחרה, ואילו "Power" מצוין, שאתה מצליח בריקוד. שפת הברייקדאנס אף נכנסה לשימוש כללי בכותרות העיתונים ועגת כתיב־הספורט.

סוכנויות כזו של אלפי וייד, "Breakdance International", מספקות צוותים למסיבות, חתונות ואפילו מסיבות בר־מצווה. בדעתן ליוזם תוכנית השתלמות, שתפקידה יהיה להבטיח את מניעת הפציעות האפשריות של הרקדנים, לשמר ולפתח את הטכניקה המיוחדת של הברייקדאנס. ברצונן לנצל את התופעה למטרות מסחריות. הן פועלות בשיתוף עם יצרני אופנה. לוחות פלסטיק מיוחדים נוצרו כדי לשמש במקום קופסאות הקרטון הפרושות על המדרכה כבימה לריקוד.

סמלה ושמה של קבוצת ה־ניו־יורק סיטי ברייקרס" היו לסמל מסחרי רשום, המתנוסס על ביגוד ואבזורים. רקדניה המצטיינים היו לאלילי הנוער ומעריצים כותבים להם מכתבים נלהבים. נערות מבקשות עצה, איך לשפר את הברייקדאנס שלהן, "כדי להיות טובות מהבחורים", מה שמדגיש את כניסתן של נערות לעולם, שהיה תחילה נחלת הבחורים בלבד. מנהלה של הקבוצה הוזמן להרצות בכנסים מדעיים של פסיכיאטרים.

אפילו ועדה נכבדה של הקונגרס האמריקאני הזמינה צוות ברייקדאנס להופיע בפני שני בתי המחוקקים, כדי שהתופעה תובן יותר.

הברייקדאנס התפוצץ כמוקש בעולם המחול. עצם התופעה, שדווקא בחורים נמשכים לצורה זו של ביטוי במחול, יש בה חידוש. בעבודתם של כוריאוגרפים מקצוענים ניכרים שינויים בשימוש בחלל, בהפעלת השרירים ובעיצוב בהשפעתו. לגבי רבים היה הברייקדאנס לדרך להתקבל בחברה ופתח לעיסוק מקצועני. לגבי כל רקדן זהו ביטוי אישי והתופעה ככלל היתה להשפעה חברתית. מסקרן לצפות איך ישפיע הברייקדאנס על התפתחות אמנות המחול של שנות ה־80. ■